

Η ΟΔΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ, ΥΠΕΡΤΟΠΙΚΟΣ ΠΟΛΟΣ

Η μελέτη της οδού Πειραιώς εντάσσεται στο συνολικό πλέγμα των ρυθμίσεων, παρεμβάσεων, μέτρων και έργων που περιλαμβάνει το Υ.Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε. στο εξελετισμένο πρόγραμμά του και προωθεί την υλοποίησή τους.

Η ανάπλαση-αναβάθμιση του δρόμου αυτού είναι μία από τις βασικές σχεδιασμένες παρεμβάσεις του προγράμματος. Έχει ιδιαίτερη σημασία και αυτοτέλεια, ενώ παράλληλα συμβάλλει στην ολοκλήρωση άλλων παρεμβάσεων, όπως αυτή στον Ελαιώνα, και στη διασύνδεση των ελευθέρων αρχαιολογικών χώρων, των ιστορικών τόπων καθώς και των ιστορικών κέντρων της Αθήνας και του Πειραιά. Ο άξονας Αθήνας-Πειραιά, σημαντικό ρόλο της ιστορικότητάς του, μελετάται λεπτομερώς σε όλα τα επίπεδα του σχεδιασμού, με πολλαπλούς στόχους.

Η βελτίωση της ποιότητας ζωής μέσα από την αναβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος, η αποκατάσταση των ανθρώπινων σχέσεων με τη δημιουργία και τη συντήρηση χώρων διαφορετικού χαρακτήρα: πολιτιστικού, εκπαιδευτικού, αναψυχής και σάις, αλλά και παραγωγικών δραστηριοτήτων, ο εμπλουτισμός και η εξύψωση του πράσινου, η αναγνώριση, ανάδειξη και αξιοποίηση του κτηριακού πλούτου ως πολιτιστικού αγαθού, όλα μελετημένα με μέτρο και αρμονία, σκοπεύουν σε ένα όραμα: Ο άξονας της οδού Πειραιώς να καταστεί "διαδρομή" πολιτιστικής, εκπαιδευτικής και κοινωνικής αναφοράς καθώς και παραγωγικών επαγγελματιών, "πορεία" σύνδεσης του παρελθόντος με το παρόν, και κατ' επέκταση με το μέλλον.

1. 25 αιώνας διαχρονικότητας

1.1. Ιστορικά στοιχεία

Η οδός Πειραιώς, μία από τις κύριες αρτηρίες της Πρωτεύουσας, που συνδέει την Αθήνα με τον Πειραιά, έχει τη δική της μακρόχρονη ιστορία (2500 χρόνια), που συμβαδίζει με την ιστορία της Αθήνας από την αρχαιότητα.

Από τον 5ο π.Χ. αιώνα, όταν οι Αθηναίοι διαπίστωσαν τη σημασία του Πειραιώς για την εδραίωση της υπερκοίτης της στη βάλασσα και την αναδείξει τους σε ναυτική δύναμη, η περιοχή ανάμεσα στις δύο πόλεις απέκτησε ξεχωριστή απουδία. Για την αμυντική σύνδεση των δύο πόλεων οικοδομήθηκαν τα Μακρά Τείχη.

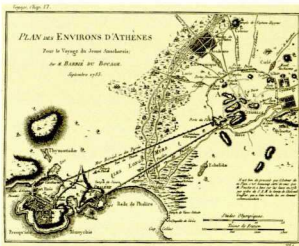
Όταν η Αθήνα πολιορκείται και καταλαμβάνεται από τον Ρωμαίο στρατηγό Σύλλα, το 86 π.Χ., η περιοχή κάνει τη σημασία της.

Η εξέκωση θέσε του Πειραιά και η ανάγκη σύνδεσής του με την Αθήνα προβάλλει και πάλι με την ίδρυση του ελληνικού κράτους και την ανακρίση, το 1834, της Αθήνας ως πρωτεύουσάς του.

1.2. Πολεοδομικός σχεδιασμός - οικιστική ανάπτυξη

Από τα πρώτα έργα οδοποιίας του νεοσύστατου ελληνικού κράτους ήταν η διάνοξη της οδού Πειραιώς και η κατασκευή λιθόστρωτου δρόμου.

Η Πειραιώς θεμελιώθηκε στο δόρυο σκέλος των Μακρών Τειχών, το οποίο ολοκληρώθηκε μέχρι του σημείου στο οποίο άλλαζε κατεύθυνση, για να συναντήσει τον Κεραμικό και την Ιερά οδό, χώρους με ιδιαίτερη σημασία κατά την αρχαιότητα. Ο χώρος του Κεραμικού, μαζί με το Δημοτικό Σημα, συνδέονταν με το χώρο της Αναδημίας Πλάτωνα, ενώ η Ιερά οδός, ως επέκταση της οδού Παναθηναίων, κατέληγε στην Ελευσίνα.

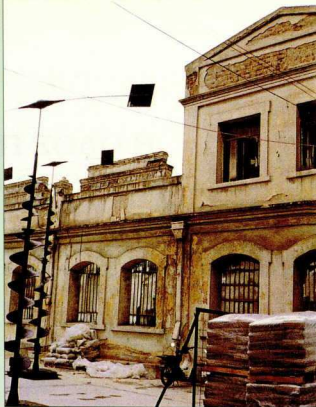
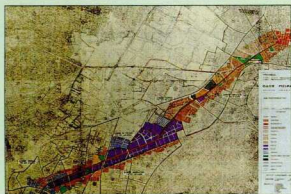
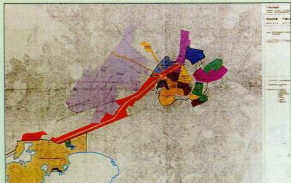
Στο πρώτο πολεοδομικό σχέδιο των Κλεινθέν-Σάουμπερτ (1833) η οδός Πειραιώς και η οδός Σταδίου αποτελούν τους κύριους άξονες ρυθμιότητας της νέας πόλης, τοποθετημένες συμμετρικά ως προς την οδό Αθηνών. Το γεγονός ότι το σχέδιο αυτό προέβλεπε τη θέση των ανακτόρων στην πλατεία Ομονοίας και το ότι η τροποποίησή του από τον Κίετσε τα τοποθετούσε στον Κεραμικό οδήγησε πολλούς Αθηναίους να εγκατασταθούν εκεί κοντά. Στη δεκαετία του 1870 η περιοχή αυτή αποτελούσε μια πυκνοδομημένη οδική συνοικία με όμορφα αρχοντικά.

Η οριστική μετατόπιση της θέσης εγκατάστασης των ανακτόρων από τον Κεραμικό στο ανατολικό τμήμα της οδού Ερμού (σχέδιο Gärtner, 1836) αφείρασε από τη δική συνοικία της Αθήνας τις εξαιρετικές, για το μέλλον της, προοπτικές. Δεκαεπέντε χρόνια αργότερα, η εγκαθίδρυση μιας ελληνοαγγλικής εταιρείας επεξεργασίας μετάξης δικτά της Πειραιώς ("Μεταξουργείο") αποτέλεσε το δεύτερο στοιχείο με δυναμικές επιπτώσεις στην εξέλιξη της περιοχής. Η συνοικία όπου άλλοτε φιλοξενούνταν μεσοαστικά και μεγαλοαστικά σπράματα του πληθυσμού (1880-1920), ύστερα από ριζικές μεταβολές χρήσεων, μετέπεσε σε μια μικτή δομή λειτουργιών που οδήγησε στην οριστική υποδότησή της.

1.3. Βιομηχανική εξέλιξη της οδού Πειραιώς

Η εγκατάσταση του εργοστασίου παραγωγής φωταερίου (Γκάκι, 1877) στον Κεραμικό ήταν το πρώτο βήμα για τη μετατροπή της οδού Πειραιώς σε βιομηχανικό άξονα. Στην περιοχή του Πειραιά αν-τίστοιχα, στο τέλος του 19ου αιώνα και κατά μήκος της οδού, δημιουργήθηκε ο πρώτος πυρήνας εργοστασίων (4 αλευρόμυλοι) και συγκεντρώθηκαν κεραμοποιεία (θέση Καμίνα), ενώ η περιοχή μεταξύ Καμίνου και Αγ. Διονυσίου απέθελε την πρώτη βιομηχανική ζώνη του Πειραιά.

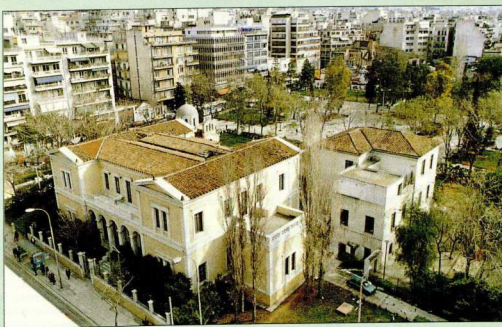
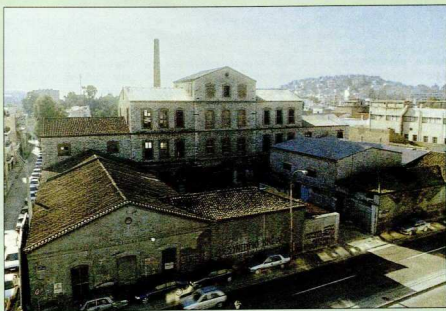
Με την ανάπτυξη της χημικής βιομηχανίας (τέλος του 19ου αιώνα) διαμορφώνονται οι πρώτοι πυρήνες βαριάς βιομηχανίας στον Πειραιά (ΧΡΥΠΕΙ, ΗΒΗ, ΕΛΑΙΣ, ΕΛΜΑ κ.ά.), στην πλευρά της

1. Παλιό χαρακτηριστικό κτήριο της οδού Πειραιώς 92-94.

2. Φωτογραφία από την ίδια οπτική γωνία της διαφορετικής προσέγγισης του πόλπου... Η σύγχρονη κερδοφόρα διαρρύθμιση καλύπτει την αληθινή οψη της πραγματικότητας.

Προγράμματα ΥΠΕΧΩΔΕ
για ανάπλαση περιοχών
(1ος χάρτης).

Κατεχόμενες Γενικών
Πολυεθνικών Σχεδίων
(2ος χάρτης).

Κτήριο «ΗΒΗ».

Μύλοι.

Κτήριο «ΝΕΑΣΩΝ» - Σχολή
Καλών Τεχνών.

Κτήριο «ΣΑΝΙΤΑΣ».

Δημοτική Πινακοθήκη.

Βιομηχανία
«ΓΕΡΟΥΛΥΜΠΟΣ».

Αθήνας (ΠΑΥΛΙΔΗΣ, 1890) και στην περιοχή Μοσχάτου - Ν. Φαλήρου (Γαβριήλ, Ρόκα κ.ά).

Κατά τον μεσοπόλεμο και με την εγκατάσταση των προσφύγων δημιουργήθηκε το σημερινό ενιαίο αστικό συγκρότημα και αναπτύχθηκαν οι πιο σύγχρονες βιομηχανίες μετάλλου (ΒΙΟΧΑΛΚΟ, 1939, ΒΙΟΣΩΛ κ.ά.), χημικές βιομηχανίες, κλωστοϋφαντουργίες κλπ. Από την περίοδο του μεσοπολέμου οι βιομηχανίες της περιοχής περνούν στην τεχνολογία του ηλεκτρισμού.

Η βιομηχανική ανάπτυξη συνεχίστηκε μετά την ανακοπή του Δεύτερου Παγκόσμιου πολέμου.

Ολόκληρο το φάσμα της ελληνικής βιομηχανίας αντιπροσωπεύεται εδώ, ενώ η έναρξη της αποβιομηχάνισής της περιοχής άρχισε τη δεκαετία του 1970.

Τα βιομηχανικά κτήρια της οδού Πειραιώς, σαν ζωντανό οργανισμό που ήταν, άλλαξαν διαρκώς. Όσα σώζονται σήμερα έχουν προκύψει από αλληλεπιδράσεις προσθήκες, αλλαγές, επεκτάσεις, και φέρουν τα ίχνη όλων των εποχών του έθνους.

Έτσι, η οδός Πειραιώς φέρει εμφάντι τα ίχνη της αποβιομηχάνισής και των ανακαταστάσεων που υπέστη η ελληνική βιομηχανία, ενώ ταυτόχρονα διασώζει σημαντικά απόθεμα κτηριακής υποδομής, που εννοεί παρεμβάσεις μεγάλης κλίμακας για αναπλάσεις χώρων και για αξιοποίηση του κτηριακού πλούτου.

2. Η οδός Πειραιώς σήμερα

Η οδός Πειραιώς σήμερα αποτελεί οδικό άξονα ιδιαίτερης σημασίας, έχει μήκος 8.500 μ. και συνδέει τα δύο σημαντικότερα αστικά κέντρα, της Αθήνας και του Πειραιά, ενώ παράλληλα διέρχεται από πέντε Δήμους του λεκανοπεδίου (Αθήνα, Ταύρο, Αγ. Ι. Ρέντι, Μοσχάτο και Πειραιά).

Η σημερινή εικόνα της άρα είναι δεν θυμίζει τίποτε από την ιστορικότητά της, αλλά αντίθετα, δείχνει ομαδία υποδομήσιμης και εγκαταλείψης: Υλικά αποθεματικά στους ελεύθερους χώρους, μισοεγκατεστημένα βιομηχανικά κτήρια, ερημωμένες αποθήκες, μάζα και σκουπίδια, ανεργεία στη σειρά, φορτηγά, κυκλοφοριακό χάος, και τέλος γραντοσφίριες και θύναους επηραφές παντού. Μεγάλος απάν το πρόβλημα.

Στους πίσω από την Πειραιώς δρόμους η κατάσταση εμφανίζεται αλλιώς καλύτερη και αλλού χειρότερη: - Ήσυχες γενοπνές κατοικίες στα Καμίνια, στο Γκάζι και στον Ταύρο. - Απαράδεκτη η εικόνα των συγκεκριμένων, στο Μοσχάτο και στον Ρέντι, βιομηχανικών και αποθηκών.

3. Θεμακό πλαίσιο

Η μέχρι σήμερα επέμβαση της Πολιτείας δεν καθόρισε να ανατρέψει της συνθήκες που διαμορφώθηκαν το σημερινή κατάσταση. Η επέμβαση αυτή προσδιορίζεται από αποστασματοικές ρυθμίσεις, κατά κλάους, με μελέτες χρήσεων γης και όρων δόμησης, που εκπαιύθηκαν και αφορούσαν διάφορες περιοχές, στις οποίες εμππίπετε κατά τμήματά της η οδός Πειραιώς. Παράλληλα, ουδέποτε μελετήθηκε κάποιο μορφολογικό ή άλλος ειδικός περιορισμός, που θα μπορούσε να βοηθήσει στη βελτίωση της εικόνας του δρόμου συνολικά. Το θεμακό πλαίσιο που ίσχυε επέτρεπε τη δημιουργία δραστηριοτήτων διαφορετικών χρήσεων, τη συγκέντρωση, στον άξονα, μεγάλων βιομηχανικών μονάδων και την ανάπτυξη και εγκατάσταση πωπίστερης έντασης βιοτεχνικών δραστηριοτήτων, επαγγελματικών εργασιών, υπεραγορών και εμπορικών κέντρων.

Είναι πλέον ανάγκη να αντιμετωπισθεί ο άξονας της Πειραιώς συνολικά ως μία, ενιαία διαδρομή, με επισήμανση των ιδιαίτερων εκείνων στοιχείων και σημείων που παρουσιάζουν ενδιαφέρον και δίδουν ερεθίσματα από άποψη ιστορικής αξίας, κτηριακού πλούτου και οπτικών φυγών, ώστε να αναδειχθεί ο εξέχων ρόλος του δρό-

μου, δηλαδή εκείνος:

- του κύριου άξονα που συνδέει τα δύο σημαντικότερα αστικά κέντρα της Αθήνας και του Πειραιά και
- του υπερτοπικού πόλου, που μέσα από την πορεία του, χρονική και χωρική, θα ανασφύρει νιμίτες, ενώ ταυτόχρονα νέες χρήσεις (πολιτιστικές, αναψυχίτικες κλπ.) θα πάρουν θέσεις στα κελύφη των παλαιών και νέων κτηρίων.

4. Αλλαγή των σημερινών δεδομένων -Στόχοι - Κατευθύνσεις

4.1. Δεδομένες της σημασίας της οδού, μελετήθηκε ανάπλαση του άξονα σε όλο το μήκος του, από την Ομόνοια έως τον κόμβο της οδού Γρηγορίου Λαμπράκη, με στόχους:

- Την αλλαγή του χαρακτήρα, την αποκατάσταση ανθρώπινης κλίμακας και σκέυσεων και τη μετατροπή του σε κέντρο πολιτιστικού ενδιαφέροντος, αναψυχίτικη και διοίκησης.
- Την ανάδειξη της ιστορικότητας και της ταυτότητας του.
- Την αναγνώριση της αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας και την αισθητική αναβάθμιση του.
- Την αποκατάσταση, προστασία και αξιοποίηση του κτηριακού πλούτου της περιοχής.

4.2. Για την ικανοποίηση του παραπάνω στόχου τέθηκαν οι εξής κατευθυντήριες άξονες:

- Ουσιαστική παρέμβαση στις χρήσεις της οδού, με απομάκρυνση των οχλοπνών χρήσεων.
- Προστασία και ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων που συγκεκριμένονται στις περιοχές: πλατεία Κοιμυνούδων, Κεραμεικός, Μακρά Τείχη.
- Επισήμανση και προβολή των σημείων εκείνων που ήδη σηματοδοτούν και προσδιορίζουν έναν εκπαιδευτικό και πολιτιστικό χαρακτήρα, τον οποίο είναι επιθυμητό να αποκτήσει ο δρόμος (όπως η Σχολή Καλών Τεχνών, το Γκάζι και ο Κεραμεικός).
- Συνδεση του δρόμου με άλλες περιοχές, για τις οποίες έχουν εκπνοηθεί ανάλογες μελέτες και στην οποία επιρροής των οποίων βρίσκεται η οδός Πειραιώς, και που λειτουργούν αθροιστικά και καταλυτικά στην τελική διαμόρφωση της. Τέτοιες μελέτες είναι, για τις περιοχές του Ψυρή, του Θρασειού, του Μεταδουριού, η μελέτη διασύνδεσης και ενοποίησης των ελεύθερων και των αρχαιολογικών χώρων, των ιστορικών τόπων κλ., καθώς και η μελέτη του Ελαιώνα, του ιστορικού κέντρου του Πειραιά, της περιοχής Γκάζι-Παπαστρέτου του Πειραιά, της ακτής Βοστανάκια κ.ά.
- Ουσιαστική ρύθμιση της δόμησης στην περιοχή με παρέμβαση στους όρους δόμησης και καθορισμό ειδικών όρων και περιορισμών.
- Προβολή και ενμνημόριον γύρω από την ιστορικότητα του δρόμου ο οποίος ακολουθεί το θάλασο σκέλος των Μακρών Τειχών και προστασία της θέας προς την Ακρόπολη.
- Αναγνώριση, διατήρηση και προβολή του κτηριακού πλούτου του δρόμου, βιομηχανικού ή μη, που συνδέεται με τη διαχρονική εξέλιξη του, και ένταξη νέων χρήσεων στα παλαιά κελύφη. Ανάδειξη των κτηρίων αυτών ως σημείων ενδιαφέροντος και αναφοράς στην όλη διαδρομή (ΗΒΗ, ΧΡΩΠΕΙ, ΝΕΛΩΣΩΝ, ΣΑΝΤΑΣ, Δημοτική Πνακοθήκη κ.ά.).
- Απομάκρυνση των στοιχείων που προσβάλλουν τον δημόσιο χώρο και τα κτήρια, για μια καλύτερη οργάνωση του δρόμου.
- Εμφλοτισμός της διαδρομής με ελεύθερους χώρους, δημιουργικά πόλων αναψυχίτικη και σκέυσεων με συγκεκριμένες θέσεις.
- Κυκλοφοριακές ρυθμίσεις με πρόβλεψη πεζοδρόμων, παράπλευρων δρόμων, υπαίθριων πρασίνου και χώρων στάθμευσης για την αποσυμφόρηση του δρόμου.
- Σημαντικές και μεγάλης κλίμακας παρεμβάσεις σε εννέα χαρακτηριστικά και διακεκριμένα σημεία της διαδρομής.

Στο επόμενο τεύχος θα δοθεί η πρόταση ανάπλασης της οδού Πειραιώς.